

system of higher education competence approach, focused on the analysis of the quality of pedagogical interaction of subjects of educational process.

Key words: pedagogical interaction, competence, partners, interpersonal relations, communication and interaction.

УДК 378

Добровольська Л.В., Добровольська Д.М.

ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Навчання професійно-орієнтованої іншомовленнєвої діяльності можна оптимізувати як за рахунок вивчаємого матеріалу, насамперед, тексту фахової спрямованості, так і завдяки методично-релевантних завдань з формування лінгвокраїнознавчої компетенції студентів.

Ключові слова: оптимізація, текст, текстуалізація, лінгвокраїнознавча інформація, тезаурус.

Однією з наскрізних проблем сьогодення є навчання професійно-орієнтованого іншомовленнєвого спілкування, оскільки фахівці мають не тільки отримувати інформацію з першоджерел, але й обговорювати її, утворювати свою документацію фахової спрямованості (анотації, тези, резюме тощо), тобто брати участь в опосередкованій та безпосередній комунікації.

Хоча методисти з багатьох країн приділяють увагу розвиненню мовних та мовленнєвих навичок студентів різних факультетів, на факультетах гуманітарної спрямованості відчувається брак релевантних навчальних засобів, які утілювали б в собі найновітні досягнення з конкретних галузей науки, що підлягають вивченню студентами за програмою фахових дисциплін, тому що існуючі підручники з англійської, німецької, французької мов не в повній мірі відповідають змістовному плану тематики курсу “Іноземна мова”, а традиційні вправи з цих підручників та посібників передбачають, насамперед, формування мовних (аспектних) навичок. Текстові матеріали багатьох підручників недостатньо насичені лексикою фахової спрямованості, а інформація текстів не проходить достатнього оброблення у тім плані, що студенти лише читають і декодують складні термінологічні звороти, не приділяючи уваги концептуальній, прагматичній, аксиологічній інформації першоджерела.

Розуміючи необхідність нового підходу до навчання іноземної мови, колектив кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів ОДУ ім. І. І. Мечникова започаткував дослідження, метою якого було не тільки проаналізувати умови та шляхи розвинення іншомовленнєвої діяльності при викладанні англійської, німецької, французької мов, але й теоретично обґрунтувати можливість оптимізації навчання читання, мовлення (діалог, монолог), слухання та письма та практично упровадити новий алгоритм навчання іноземної мови.

Мета та предмет роботи. Мета – дослідження рецептивної текстуалізації як тереневого виду мовленнєвої діяльності за умов навчання іноземної мови на факультетах гуманітарної та природничої спрямованості. Предмет – механізми текстуалізації, умови, сприятливі для перцепції та рецепції текстів фахової спрямованості.

Об’єкт дослідження – текстуалізація як інформаційно-комунікативний процес, що забезпечує потреби фахівців у здобутті нової інформації з першоджерел. Наукова новизна обумовлена розгляданням іншомовленнєвих текстів фахової спрямованості не тільки як відбитків професійної діяльності носіїв мови, але й як утілення культури народу,

віддзеркалюючи лінгвістичні, соціопрагматичні аспекти розвитку матеріальної та духовної культури.

Тереневими *методами* дослідження були: функціонально-системний, зіставний, дедуктивний та індуктивний, які у сукупності були спрямовані на розроблення такої технології навчання іноземної мови, що оптимізує процес рецептивної текстуалізації, прискорює діяльність студентів у написанні вторинних документів: анотація, резюме, тези тощо.

При виконанні нашої роботи ми керувалися положеннями про те, що кінцевий науковий та практичний результат тісно пов'язаний з упровадженням у навчальний процес саме таких технологій навчання іншомовленнєвого читання, слухання, письма, монологічного та діалогічного мовлення, які, з одного боку, є методично релевантними для професійно-орієнтованого спілкування, а, з другого, – базуються на засадах психологічного, лінгводидактичного, комунікаційно-спрямованого підходів до залучення кожної особистості до комунікації іноземною мовою.

Як довели наші спостереження, всебічний аналіз запропонованих різними підручниками матеріалів для розвитку читання, мовлення, слухання, а також опитування викладачів іноземної мови, існує декілька перепон (для студентів), що заважають виконанню програмних вимог, а саме:

- 1) неоднорідне навантаження студентів за семестрами, коли для вивчення іноземної мови надається від 2 до 4 годин на тиждень, і великі обсяги матеріалу, що студент має вивчати у режимі самостійної роботи;
- 2) брак новітніх видань іноземною мовою фахової спрямованості, які беруть до уваги суттєві методичні принципи поступового росту об'єктивних та суб'єктивних труднощів вивчаємого матеріалу, валідності завдань до рівня тезаурусу у професійній сфері тощо.

Було з'ясовано, що найефективнішим матеріалом для навчання аспектним та мовленнєвим навичкам виявилися автентичні тексти фахової спрямованості, які не тільки відбивають різноманітні засоби змістокодування іноземною мовою, що притаманні народу – носієві цієї мови, але й утілюють у собі ту професійно-спрямовану інформацію, яка може і повинна бути засвоєною задля ефективного спілкування, у якій би то формі воно не проходило – безпосереднє чи опосередковане.

Отже, викладачі іноземної мови, які працюють зі студентами різних фахів, додатково до текстів підручників можуть використовувати на заняттях матеріали з психології, теоретичної та практичної фонетики, народознавства, етики, історії, математичної статистики, теорії експериментальних досліджень, країнознавства, гендерної політики, маркетингу тощо. По-перше, використання іншомовленнєвих першоджерел з цих галузей сприяє формуванню тезаурусу студентів; по-друге, розширює активний, пасивний та потенційний словник мовця, утворює підґрунтя для накопичення професійно-орієнтованого потенціалу знань і, врешті-решт, розширює світогляд сучасного спеціаліста.

У текстах, які є природним продуктом комунікації людей, безпосереднім відбитком законів їх ментальної, розумової діяльності, можна знайти численні реалії певного етносу. Знання цих реалій збагачує культуру людини, яка вивчає ІМ, дозволяє глибше зрозуміти повідомлення, порівняти світогляд іншого народу зі світоглядом українців, росіян або інших національностей, які живуть в Україні. Проте, на нашу думку, при викладанні іноземної мови слід розважливо ставитися до всіх проявів чужої культури, які маніфестовані мовою, а також оптичними, кінестетичними, акустичними, тактильними, ольфакторними засобами невербальної поведінки певного етносу, виокремлювати та відбирати з них ті, що є найтипівішими, суттєвими для цієї іноземної мови, і тільки потім залучати студентів до доречних, з боку усталених норм поведінки, проявів чужої культури, нової ментальності. У такому випадку вивчення ІМ набуває неабиякого культурологічного значення, а це вкрай потрібно задля виховання в Україні освічених фахівців, які можуть здійснювати міжкультурне спілкування і в галузі фахових дисциплін чи проблем, і в інших сферах

комунікативної діяльності людства. На позначених засадах ми запровадили методичку введення матеріалу, семантизацію лексичних засобів, розробили систему вправ і завдань контролюючого характеру. Коротко обґрунтуємо свою позицію.

Коли ми порівнюємо, зіставляємо картину світу, що була утворена різними етносоціальними групами, розуміємо, що базові концепти, поняття досить часто не співпадають, більш того – мають різні ознаки та характеристики, частотність та комбінаторні можливості. Скажімо *доба* для українця – звичайна одиниця виміру часу, що дорівнює 24 годинам. Щоб передати поняття *доба* англійською мовою, треба вжити три слова (*day and night*), тому що еквівалентної одиниці цього часового протяжіння англійською мовою не існує.

У мові знайшло відображення розуміння навколишнього середовища як дистантного, так і безпосередньо-контактного для людини. Різні етносоціальні групи людей по-різному сприймали та сприймають це середовище, ось чому, наприклад, для українців та англійців чи амерканців ані інтимна, ані особиста, ані соціальна і публічна зона спілкування не тотожні. Більш того, для позначення відстані до об'єктів зовні кожен народ сформував поняття про одиниці виміру простору і словесно закодував їх засобами мови: *лье* – у Франції, *верста* – на Русі, *фут* – у Британії (хоча сьогодні для зручності спілкування, економічних контактів краще мати загальноживані одиниці, як, скажімо, ті, що запропоновані у Міжнародній системі *SI* (метр, кілограм, секунда). Зауважимо, що часова та просторова протяжність для кожного етносу – це важливий чинник реальності світу, що був сформований цим народом задля передачі інформації через мову і завдяки їй. Якщо світ, в якому ми живемо, – об'єктивна реальність для всіх народів, то здається, що одиниці часу і простору мали б бути тотожними для всіх народів, як і кількісні показники при підрахунках, проте це не так. Порівняємо, наприклад, що саме і скільки зазвичай купують українці та жителі англійських країн у крамниці чи на ринку: “десяток яєць” і “*a dozen of eggs*” (дюжина яєць). Деякі наведені нами приклади свідчать про своєрідність менталітету народу як носія мови, про особливості змістокодування однієї й тієї ж інформації.

Своєрідність національних культур – ще один феномен, який впливає на усі компоненти комунікативної ситуації, у тому числі – кінестетичні, офтальмологічні, поліфакторні тощо.

З одного боку найважливіша риса мовленнєвої культури – правильність мовлення з точки зору літературної норми, змістовність, логічна послідовність і точність вислову, стильове багатство та виразність позиції мовця, доречність і доцільність висловлювання щодо комунікативної ситуації. Зрозуміло, що за певних типових комунікативних обставин людина має дотримуватися своєрідних рамок мовлення, традиційних нормативних трафаретів (*How do you do? – Thank you, I am fine and you? – Thank, I am fine too*), без яких наше спілкування просто втратило б звичну основу.

З іншого боку, мовленнєвий процес – це завжди живий пошук, у якому людина познає буття й ділиться своїми здобутками з оточенням. Отже, мовленнєва комунікація вимагає від людини певних знань не тільки мовного, але й мовленнєвого рівня, якщо вона хоче бути ефективним співбесідником або зрілим читачем.

Мовленнєва комунікація як тонка та розгалужена система спілкування мовою. Вона потребує, щоб людина опанувала певними загальноприйнятими правилами та нормами спілкування цією мовою, а також була активною щодо породження змісту у кожній ситуації опосередкового та безпосереднього спілкування. І саме викладачеві іноземної мови належить право так навчити студентів законів спілкування ІМ, щоб мовна та парамовленнєва поведінка останніх була не тільки нормативною, але й культурною, грамотною в усіх ситуаціях комунікації.

Сьогодні, коли знання іноземної мови – це вимога часу, кожен з викладачів має навчити наших співвітчизників мови так, щоб вивчення ІМ та спілкування нею стало засобом поновлення інформації професійного характеру й відкрило безмежні горизонти для здобуття знань про культуру іншого народу. Одним із шляхів у цьому напрямку роботи є залучення

автентичних текстів ІМ для навчання різних видів читання, організації обговорення цих текстів з акцентами на своєрідність менталітету народу – носія цієї мови та культури.

Основні наукові результати дослідження коротко подані нижче:

а) проаналізовано тереневі навички іншомовленнєвого читання у двох його різновидах: референтне та інформативне читання;

б) з'ясовано співвідношення між мовними та мовленнєвими навичками читання та слухання, письма та усного мовлення;

в) визначено психолінгвістичні особливості перцепції та рецепції автентичних текстів фахової спрямованості;

г) досліджено культурологічне навантаження англійських, німецьких, французьких текстів за фаховою тематикою факультетів гуманітарного напрямку навчання в університеті;

д) розроблено принципи та критерії добору автентичних іншомовленнєвих джерел для укладання низки завдань з розвитку навичок різних видів мовленнєвої діяльності.

Як доводить практика викладання іноземної мови на факультетах гуманітарної спрямованості, упровадження розроблених принципів та критеріїв добору автентичного матеріалу за фахом для навчання читання, слухання, монологічної та діалогічної діяльності, письма сприяє інтелектуальній діяльності іноземною мовою, оскільки викладачі можуть впливати на комунікантів – студентів через компоненти мовленнєвої ситуації, що оптимізує, в цілому, розвинення професійного тезаурусу студентів як засади для опосередкованого іншомовленнєвого спілкування.

Зробимо підсумок:

1) організаторам навчання і викладачам ІМ необхідно впроваджувати умови для набуття студентами знань лінгвокраїнознавчого характеру, зміщувати акценти на мовленнєву поведінку;

2) успішне оволодіння студентами аспектними (лексичними, граматичними, фонетичними) навичками пов'язано з фаховою доречністю матеріалу, що підлягає читанню на заняттях з іноземної мови, фактуальністю й новизною інформації першоджерел, цікавістю репрезентованих текстів;

3) використання автентичних текстів для читання дозволяє розширити світогляд студентів, а також утворити передумови для збагачення професійно-орієнтованого тезаурусу.

Добровольська Л. В., Добровольська Д. М.

ОПРИМИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ

Используя тексты профессиональной направленности и комплекс заданий для рецептивной текстуализации возможно оптимизировать обучение всем видам иноязычной речевой деятельности.

Ключевые слова: оптимизация, текст, тезаурус, текстуализация, лингвострановедческая информация.

Dobrovolska L.V., Dobrovolska D.M.

OPTIMIZATION OF PROFESSIONAL-ORIENTED ACTIVITY WHILE TEACHING ENGLISH, GERMAN AND FRENCH

While being taught reading foreign texts in speciality students enrich their professional thesaurus, obtain cross-cultural knowledge, develop skills in all kinds of communicative activity.

Key words: text, optimization, thesaurus, textualization, cross-cultural information.